

I.

Vymedzenie etickej dilemy

Sudkyňa Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky sa dňa 12.12.2024 obrátila na Súdnu radu Slovenskej republiky (ďalej len „súdna rada“) s poukazom čl. III ods. 2 písm. b) Smernice o postupe Súdnej rady Slovenskej republiky pri realizácii pôsobnosti v oblasti etiky sudcov s nasledovnou etickou dilemou.

Z opisu skutkového stavu vyplýva, že podpredseda Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „podpredseda súdu“) jej dňa 13.11.2023 o 17:16 hod doručil zo svojej pracovnej mailovej adresy na jej pracovnú mailovú adresu mail s predmetom správy „Námietka zaujatosti“ s nasledovným obsahom:

„Ahoj X, v našom senáte som spravodajcom vo veci, v ktorej v minulosti záväzne rozhodoval senát ...S NS SR (sp. zn. ...) s A.B. a s Tebou. A.B. sme už vylúčili a keďže Ty by si ju mala podľa RP zastupovať, mala by si sa namietnuť a nastúpiť by mal C.D. Posielam rozhodnutie o vylúčení A.B. a chcem Ťa poprosiť, aby si podala čo najskôr rovnakú námietku, aby sme mohli v tej veci rozhodnúť v tomto kvartály, ako sme to účastníkom sľúbili v odpovedi na sťažnosť. Vďaka za pochop, E.F.“

Z rozhodnutia o vylúčení inej sudkyne A.B., priloženého k mailovej správe podpredsedu súdu vyplýva, že sama sudkyňa A.B. podala oznámenie o skutočnostiach, pre ktoré možno mať odôvodnené pochybnosti o jej nezaujatosti. Odôvodnila to tým, že kasačnou sťažnosťou napadnutý rozsudok krajského súdu vychádza z rozsudku Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, v ktorom išlo o rovnakú právnu otázku, iba za iného procesného postavenia tých istých účastníkov, a sudkyňa bola členkou senátu, ktorý vec na Najvyššom súde Slovenskej republiky rozhodol. Dôvodom jej vylúčenia podľa rozhodnutia o vylúčení z rozhodovania bolo to, že „*pokiaľ sudkyňa v slede administratívnych a súdnych konaní konkrétnej veci už raz pôsobila ako členka resp. predsedníčka odvolacieho senátu a konštatovala pre túto vec zásadný právny záver, ktorým bol správny orgán i krajský súd viazaný, potom je nepochybné, že ak má opätovne sudkyňa v ďalšej fáze o tej istej veci rozhodovať ako členka kasačného senátu, tentokrát o kasačnej sťažnosti žalobcov proti rozsudku krajského súdu, je u nej možné dôvodne predpokladať tzv. „nasýtenie sa“ prejednávanej vecou a vyjadriť dôvodnú pochybnosť, že nebude môcť rozhodovať „sin eura et studio“, teda nezávisle a nestranne.*“

Podpredseda súdu sa následne mal osobne sudkyne, ktorá podala etickú dilemu, opýtať, či už predsedovi súdu oznámila skutočnosti, pre ktoré by mala byť vylúčená tak, ako to bolo v prípade kolegyne sudkyne A.B. S takýmto postupom však sudkyňa, ktorá podala etickú dilemu, vyjadrila nesúhlas, keďže v tom čase a ani s odstupom času nevidela zákonné dôvody na podanie obdobného oznámenia. Tento postoj sa podľa jej vyjadrenia nestretol s porozumením podpredsedu súdu.

Sudkyňa poukázala v etickej dileme na prípad, keď sa iný sudca Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky necítil zaujatý, no napriek tomu bol v nadväznosti na námietku zaujatosti vznesenú žalobcom vylúčený z rozhodovania veci z dôvodu, že ako člen senátu Krajského súdu v Bratislave posudzoval v inej rozhodovanej veci právne otázky, ktoré sú tiež predmetom kasačnej sťažnosti. Podľa rozhodnutia o jeho vylúčení z rozhodovania

„rozhodovaním tej istej veci na správnom súde nižšej inštancie je aj rozhodovanie o identickej právnej otázke. Identickou právnou otázkou však nie je každá otázka, ale len taká, pri ktorej posúdení by mohlo byť vyvolané zdanie o „predposúdení“ veci na súde nižšieho stupňa.“

Sudkyňa v etickej dileme poukázala tiež na konkrétny prípad na Najvyššom súde Slovenskej republiky, v ktorom sudkyňa, ktorá bola členkou senátu na krajskom súde, rozhodujúca následne ako členka senátu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, nebola z rozhodovania vylúčená.

Sudkyňa sa v podanej etickej dileme vzhľadom na rozchádzajúce sa posudzovanie otázky vylúčenia sudcu z prejednávania a rozhodovania veci dvomi vrcholnými súdnymi inštanciami pýta:

- 1) ako by v takýchto prípadoch mali byť posudzované námietky zaujatosti účastníkov konania, a
- 2) ako by sa mal v daných situáciách zachovať samotný sudca zvažujúci podanie oznámenia predsedovi súdu, aby vedela, aký postoj má k veci zaujať, keby sa opätovne ocitla v obdobnej situácii.
- 3) Alternatívne, hoc sa osobne nebude cítiť zaujatá, ale napriek tomu bude z veci vylúčená, na koho sa môže v takom prípade obrátiť.

II.

Východiská

Podľa § 30 ods. 2 písm. b) zákona č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediach a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov v záujme záruky nezávislosti a nestrannosti výkonu sudcovskej funkcie je sudca povinný najmä odmietnuť akýkoľvek zásah, nátlak, vplyv alebo žiadosť, ktorých cieľom by mohlo byť ohrozenie nezávislosti súdnictva.

Podľa čl. III ods. 1 Zásad sudcovskej etiky sudca rešpektuje a presadzuje nezávislosť, bezúhonnosť, morálnu integritu a nestrannosť súdnictva a vyhýba sa nevhodnému správaniu či vystupovaniu vrátane takého, ktoré objektívne vzbudzuje dojem nevhodnosti.

Podľa čl. III ods. 3 Zásad sudcovskej etiky sudca vykonáva svoju funkciu nestranne, profesionálne, svedomito a dôsledne.

Podľa čl. III ods. 5 Zásad sudcovskej etiky sudca netoleruje, ani nepodlieha nijakým vonkajším ani vnútorným tlakom, či obavám z kritiky, hrozbám, priamym ani nepriamym snahám ovplyvňovať jeho prácu bez ohľadu na ich zdroj, motívy či príčiny.

Podľa uznesenia Súdnej rady Slovenskej republiky č. 64/2023 zo 16. februára 2023 vzťahy medzi sudcami by mali byť založené na dôvere, čestnosti, tolerancii, rešpekte, ohľaduplnosti, vzájomnej pomoci a výmene skúseností. Sudca si má vytvoriť s kolegami, ako aj s vedením súdu také vzťahy, ktoré sú profesionálne a ktoré rešpektujú ich autonómiu a nezávislosť.

Podľa bodu 2.5 Bangalórskeho zásad správania sudcov je sudca povinný vylúčiť sa¹ z účasti na konaní o veci, ktorú nie je schopný rozhodovať nestranne alebo u ktorej by mohol

¹ V našom právnom systéme je sudca povinný oznámiť skutočnosti, pre ktoré je vylúčený z prerokovania a rozhodovania veci, pozn. prekl.

objektívny pozorovateľ získať dojem, že sudca nie je schopný rozhodnúť vec nestranne. Ide najmä o prípady:

2.5.1 Sudca je skutočne zaujatý alebo predpojatý vo vzťahu k účastníkovi konania alebo vzhľadom na osobnú znalosť okolností, ktoré sú predmetom dokazovania v dotknutom konaní.

2.5.2 Sudca v minulosti pôsobil v rozhodovanej veci ako právnik alebo ako významný svedok.

2.5.3 Sudca alebo člen jeho rodiny má na výsledku rozhodovanej veci ekonomický záujem.

Vylúčenie sudcu sa nevyžaduje, ak vo veci nemožno ustanoviť iný senát, ktorý by vo veci konal, alebo z dôvodu naliehavých okolností, keď by nečinnosť mohla viesť k vážnemu pochybeniu pri výkone spravodlivosti.

Podľa Londýnskej deklarácie o sudcovskej etike sudca s kolegami udržiava vzťahy, ktorú sú korektné a rešpektujú ich samostatnosť a nezávislosť. Sudca zabezpečuje, či už samostatne, kolektívne alebo pri výkone svojich riadiacich povinností, aby boli hodnoty rešpektu a načúvanie zdieľané a rešpektované všetkými.

Pri vypracovaní odpovede na etickú dilemu sú aplikované aj právne názory vyjadrené v rozsudku Súdneho dvora Európskej únie v spojených veciach C-647/21 a C-648/21 zo 6. marca 2025 (ECLI:EU:C:2025:143) a v návrhu generálneho advokáta predneseného dňa 11. apríla 2024 v uvedenej veci, v rozsudku Súdneho dvora Európskej únie v spojených veciach C-422/23, C-455/23, C-459/23, C-486/23 a C-493/23 z 1. augusta 2025 (ECLI:EU:C:2025:592), v uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky IV. ÚS 115/2022 zo dňa 15. marca 2022, náleze IV. ÚS 160/2024-81 zo dňa 11. júna 2025, v rozsudku Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) vo veci Parlov-Tkalčić v. Chorvátsko (sťažnosť č. 24810/06) zo dňa 22.12.2009 a v Stanovisku Poradnej rady európskych sudcov (ďalej len „CCJE“) č. 21 (2018) o zamedzení korupcie v súdnictve.

III.

Odpoveď na etickú dilemu

Z pohľadu judikatúry Súdneho dvora Európskej únie požiadavka nezávislosti súdov, ktorá je neoddeliteľne spojená s poslaním súdnictva, vychádza z podstaty práva na účinnú súdnu ochranu a základného práva na spravodlivý proces, ktoré majú zásadný význam ako záruka ochrany všetkých práv, ktoré osobám podliehajúcim súdnej právomoci vyplývajú z práva Európskej únie, a ako záruka zachovania spoločných hodnôt členských štátov uvedených v článku 2 Zmluvy o Európskej únii, najmä hodnoty právneho štátu. Uvedená požiadavka nezávislosti má dve hľadiská. Prvé, vonkajšie hľadisko, vyžaduje, aby dotknutý orgán vykonával svoje úlohy samostatne, nikomu hierarchicky nepodliehal, ani nebol nikomu podriadený a od nikoho neprijímal príkazy alebo inštrukcie, bez ohľadu na ich pôvod, čím je chránený pred vonkajšími zásahmi alebo tlakmi, ktoré by mohli ohroziť nezávislosť rozhodovania jeho členov a ovplyvniť ich rozhodnutia. Druhé, vnútorné hľadisko, sa spája s pojmom „nestrannosť“ a týka sa rovnakého odstupu od účastníkov konania a ich jednotlivých záujmov vo vzťahu k predmetu sporu. Toto hľadisko vyžaduje rešpektovanie objektívnosti a

neexistenciu akéhokoľvek záujmu na vyriešení sporu mimo striktného uplatnenia právneho predpisu. Treba tiež zdôrazniť, že výkon sudcovskej funkcie musí byť chránený nielen pred akýmkoľvek priamym vplyvom vo forme pokynov, ale aj pred formami vplyvu, ktoré sú viac nepriame a ktoré by mohli ovplyvniť súdne rozhodnutia.

Podľa Ústavného súdu Slovenskej republiky právo na spravodlivý súdny proces patrí jednotlivcovi, ktorý s ním môže disponovať. Záleží len na ňom, či bude namietat, že proces nie je vedený spravodlivo. Hypoteticky, ak je aj porušená zásada rovnosti zbraní ako súčasť práva na spravodlivý súdny proces, ale procesná strana ju nenamietne v žiadnej fáze konania, platí prezumpcia, že konanie bolo spravodlivé, aj keď také byť nemuselo. Povedané inak, právo na spravodlivý súdny proces je až na malé výnimky právom relatívnym. A podobne je tomu aj v prípade nestrannosti sudcu. Ak sudca sám seba nevníma ako zaujatého podľa subjektívneho testu a nevnímajú to ani procesné strany alebo ich právni zástupcovia, je len logické, že platí prezumpcia nestrannosti konkrétneho sudcu.

ESLP vo svojom rozsudku vo veci Parlov-Tkalčić v. Chorvátsko (bod 86) uviedol, že *„nezávislosť súdov vyžaduje, aby sudcovia neboli vystavení neprimeranému vplyvu nielen mimo súdneho systému, ale ani v jeho vnútri. Táto vnútorná nezávislosť sudcov si vyžaduje, aby nepodliehali riadeniu alebo tlaku zo strany iných sudcov alebo osôb, ktoré vykonávajú administratívne úlohy v rámci súdu, akými sú predseda súdu alebo predseda oddelenia v rámci súdu. ... Neexistencia dostatočných záruk na ochranu nezávislosti sudcov v rámci súdnictva, najmä vo vzťahu k ich nadriadeným v rámci súdov, môže viesť súd k záveru, že pochybnosti žalobcu o (nezávislosti a) nestrannosti súdu sa môžu považovať za objektívne opodstatnené...“*

Súdna rada pripomína, že mechanizmy týkajúce sa „vylúčenia“ alebo „samovylúčenia“ sudcu z rozhodovania vecí súvisia s protikorupčnými opatreniami a mali by byť nastavené tak, aby odrádzali od vyhľadávania najvhodnejšieho súdu (forum-shopping) alebo sudcu (judge - shopping) zo strany účastníkov konania. Judge – shopping súvisí s tzv. profilovaním sudcov. Je to praktika vedená snahou nahradiť zákonného sudcu iným sudcom. Nedôvodné nahradenie zákonného sudcu by mohlo byť symptómom korupčnej činnosti.

Rôzne formy vyhlásení alebo prisah, ktoré sudcovia prijímajú s cieľom rozhodovať úplne nezávisle, by nemali zmysel, ak im pri vykonávaní tejto funkcie hrozí riziko, že sa ocitnú pod tlakom svojich kolegov, a to najmä tých, ktorí majú zodpovednosť za predsedanie senátom a/alebo pridelovanie vecí. Tlak takéhoto druhu sa môže pohybovať od neformálneho tlaku cez preradovanie sudcov po pridelovanie a nové pridelovanie vecí až k začatiu a vedeniu disciplinárneho konania. Takéto správanie iných sudcov je viac ako len neetické – vyvíjať na svojich kolegov tlak pri výkone ich funkcií je rovnako nezákonné pre sudcov ako pre zástupcov výkonnej či zákonodarnej moci.

V predloženej etickej dileme bol zákonný sudca, ktorý sa necítil byť zaujatý, opakovane vyzývaný iným sudcom a funkcionárom súdu v jednej osobe, aby urobil kvalifikované oznámenie o svojej zaujatosti, s cieľom aktivizovať proces jeho vylúčenia ako zákonného sudcu z prejednávania a rozhodovania vecí a nahradenia ho iným sudcom, a to za stavu, kedy účastník konania nevzniesol voči zákonnému sudcovi námietku zaujatosti.

Pokiaľ sudca nenachádza dôvod na oznámenie skutočností spochybňujúcich jeho nestrannosť a jeho nestrannosť nie je spochybnená ani námietkou zaujatosti vznesenou účastníkom

konania, nenastupuje inštitút spochybnenia nestrannosti sudcu iným sudcom alebo predsedom či podpredsedom súdu.

Vyhodnotenie toho, či konanie sudcu, ktorý iného sudcu vyzýva na vykonanie úkonov na jeho vylúčenie z rozhodovania, je v rámci plnenia si zákonných povinností sudcu alebo administratívnych povinností pri správe a riadení súdu alebo sa jedná o konanie mimo rámca plnenia týchto povinností, závisí od individuálnych okolností konkrétneho prípadu.

Na druhej strane je potrebné zdôrazniť, že sudcov viaže etická povinnosť udržiavať s kolegami korektné vzťahy, pri rešpektovaní ich samostatnosti a nezávislosti. V rozpore s touto etickou povinnosťou by bola nezdvorilá alebo dokonca autoritatívna komunikácia, s prvkami nátlaku, či už priameho alebo nepriameho, napríklad v podobe hrozby sankcie za neuposlušnosť želania, pokynu alebo inej formy prejavenej vôle tejto osoby. V prípade, že by došlo k takejto situácii je vhodné spísať úradný záznam s jeho následným predložením relevantným autoritám (sudcovskej rade, predsedovi súdu, súdnej rade).